

ISSN: 2141-9773

e-ISSN: 2791-9773

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAREFAD

Okullarda Yaşanan Şiddet Olaylarının Çözümüne Yönelik Yönetici Öğretmen ve Veli Görüşleri

Aysel Çaylı ¹
Milli Eğitim Bakanlığı

Ümit Çaylı ²
Milli Eğitim Bakanlığı

Öz

Bu araştırmada; okullarda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini ve bu şiddet olaylarının önlenmesine yönelik çözüm önerilerini yönetici, öğretmen ve öğrenci velilerinin görüşlerine okullarda yaşanan şiddet olaylarının önlenmesi ve çözüm önerilerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubu, Karabük İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ortaokullarda görev yapan 10 yönetici, 10 öğretmen ve 10 öğrenci velisi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmada okullarda yaşanan şiddet olayları ile ilgili mevcut durum ortaya konulmuş, ardından genel bir değerlendirme yapılarak, şiddetin önlenmesine ilişkin görüş ve önerilerde bulunulmuştur. Araştırma sonucunda, okullardaki şiddeti önlemek için öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin ortak kararıyla yeni bir müdahale biçimi geliştirilmesi gerektiği, öğretmenlere yönelik, istenmeyen öğrenci davranışlarının nasıl önlenebileceğine ilişkin donanım kazandırılması gerektiği ve tüm okul üyeleri ve ailelere şiddeti önleme ile ilgili eğitim verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Okulda şiddet, Şiddetin nedenleri, Şiddetin önlenmesine yönelik çözüm önerileri

¹Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Karabük/Türkiye, aysel6890@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7555-6383>

²Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Karabük/Türkiye, zehram7868@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4619-8713>

MAKALE TÜRÜ

Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi

17 Mart 2022

Kabul Tarihi

25 Eylül 2022

doi:10.57115/karefad.1089186

Atıf: Çaylı, A. & Çaylı, Ü. (2022). Okullarda yaşanan şiddet olaylarının çözümüne yönelik yönetici öğretmen ve veli görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 161-188. <https://doi.org/10.57115/karefad.1089186>

ISSN: 2141-9773

e-ISSN: 2791-9773

CANKIRI KARATEKIN UNIVERSITY
JOURNAL OF FACULTY OF LETTERS
KAREFAD

Opinions of Principal Teachers and Parents on the Resolution of Violence in Schools

Aysel Çaylı ¹

Ministry of National Education

Ümit Çaylı ²

Ministry of National Education

Abstract

In this study; the aim of this study is to evaluate the causes of violence in schools and the solution proposals for the prevention of these violence incidents according to the opinions of administrators, teachers and students' parents. The research was carried out with the qualitative research method. The study group of the research consists of 10 administrators, 10 teachers and 10 parents of students working in official secondary schools affiliated to Karabük Provincial Directorate of National Education. Data collection tool, semi-structured interview form developed by the researcher was used. The obtained data were analyzed by content analysis method. In the research, the current situation regarding the violence in schools was revealed and opinions and suggestions were made on the prevention of violence. In the research, it has been concluded that a new form of intervention should be developed with the joint decision of students, teachers and administrators in order to prevent violence in schools, that teachers should be equipped on how to prevent undesirable student behaviors and that all school members and families should be trained on preventing violence.

Keywords: Violence, Violence at school, Causes of violence, Solution suggestions for the prevention of violence.

¹Teacher, Ministry of National Education, Karabük/Turkey, aysel6890@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7555-6383>

²Teacher, Ministry of National Education, Karabük/Turkey, zehram7868@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4619-8713>

ARTICLE TYPE

Research Article

Received Date

March 17, 2022

Accepted Date

September 25, 2022

İnsan sosyal bir birey olduğu için yaşamını devam ettirirken çevresindeki bireyler ile sürekli iletişim halindedir. Ancak bazı bireyler bir arada yaşamada sorun yaşamazken bazı bireyler bunu başarmakta zorlanmaktadır. Bireyler birbirleri ile etkileşim içerisinde iken bazen çatışmalar yaşamakta hatta bu çatışmaların sonu şiddet ile son bulabilmektedir. Şiddet, 21. yüzyılda ergenlik döneminde bulunan gençlerde ve erişkin çocuklarda daha çok görülmekte ve toplumda önemli bir kavram olarak yerini almış bulunmaktadır (Aküzüm ve Oral, 2015, s.2). Şiddetin geçmişten günümüze kadar birçok tanımı yapılmıştır. Şiddetin kelime anlamına bakıldığında Latince de “*violentia*” olarak geçmektedir. Tanım olarak ise, bireylerin karşılıklı olarak kurduğu ilişki esnasında bir kişiye ya da birkaç kişiye fiziki, manevi, sosyal, duygusal, psikolojik, sembolik veya simgesel olarak zarar vermek olarak tanımlanmaktadır (Güneri Yöyen, 2017, s. 36-37). Dünya Sağlık Örgütü’ne göre şiddet: “*Bir kişinin yaralama veya ölümüne sebep olabilecek ya da gelimini engelleyebilecek fiziki, psikolojik-sosyolojik ve cinsel yönden uygulanan kasıtlı davranışlar*” olarak tanımlanmaktadır. Şiddet, bireyin kendine ya da çevresindekilere karşı istemli ya da istemsiz olarak fiziki, sosyal, duygusal, psikolojik olarak gücünü göstermesi ve davranış sonucunda da karşı tarafın olumsuz yönde etkilenerek zarar görmesidir (İldeniz, 2015, s.21). Steinmetz (1986)’ya göre şiddet, bir kişinin fiziki yönden, duygusal ve psikolojik yönden etki altına alınarak karşı tarafa göstermiş olduğu fiziksel veya davranış biçimi şeklinde tanımlanmaktadır. Şiddetin gerçekleşmesinde birçok sebep etkili olduğundan dolayı, biyolojik, sosyolojik, duygusal, psikolojik olarak bir bütün içinde ele alınması gerekmektedir (Özgür, Yörükoğlu ve Arabacı, 2011, s.54). Şiddet, bir eşya veya bir bireye doğru yönlendirilmiş, onu yıpratana zarar veren bir eylemi, bazen de o eylemi yapmayı içermektedir. Bu sebeple fiziki anlamda her türden saldırı şiddetin tanımı içinde yer almakta, fiziki olmayan sözlü davranış ya da baskılar da bu tanımın kapsamı içinde bulunmaktadır (Mutlu, 1997, s.55). Yapılan şiddet tanımlarına bakıldığında şiddetin sadece fiziki olarak sınırlandırılmayacağı, fiziksel olabileceği gibi farklı olumsuz ve zarar veren davranışlar şeklinde ifade edilmektedir (MEB, 2012). Bu tanımlar doğrultusunda şiddet; “kişinin kendi kendine ya da çevresinde bulunan bireylere karşı zarar verme, fiziki güç kullanma, tehdit etme” şeklinde tanımlanmaktadır (Krug, Dahlberg ve Mercy, 2002).

Eğitimde Şiddet

Eğitim bireyin öğrenmesi ve doğru davranış kazanmasında önemli bir kavramdır. Ancak eğitimde olumlu davranış kazanma sırasında bireyin çevresinden ya da akranlarından olumsuz davranış biçimi edindiği de görülmektedir. Eğitimde şiddet kavramı, kişinin bilişsel, sosyal ve fiziki gelişimini durdurmasına neden olan ya da geriye doğru götüren, bireyin toplumsal yaşam içinde katılımını olumsuz yönde etkileyen olaylar bütünü olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2008). Okullar, özellikle aileden sonra

kişinin toplumsal beklentilerinin karşılandığı, sosyal davranışların kazandırıldığı bir yer olarak ifade edilmektedir. Ancak okul çağında bulunan çocukların ve ergenlerin, zamanlarının büyük bir kısmını geçirdikleri okullarda şiddet içerikli olaylarla sıklıkla karşılaşmaktalar. Okullarda yaşanan şiddet olayları ise öğrencilerin duygusal ve sosyal yönden olumsuz etkilenmesine neden olduğundan akademik ders başarısının düşmesine de neden olmaktadır (Aküzüm ve Oral, 2015, s.5). Okullarda yaşanan şiddet olayları öğrenciler üzerinde pek çok olumsuz etkilere neden olmakta iken okuldaki bu sorunlara yönelik olarak yapılacak çalışmalar önem taşımaktadır (MEB, 2015). Yaşanan şiddet olaylarının; öğrenci-öğrenci; öğrenci-öğretmen veya öğrenci-yönetici; öğrenci olmayan bireylerin, öğrenci, öğretmen ya da yöneticiye uyguladığı; veli, yönetici, öğretmenin öğrenciye karşı şiddet uyguladığı görülmektedir (Kızmaz, 2006).

Furlong ve Morrison (2000)'a göre, okuldaki şiddet; bireyin gelişmesinde ve öğrenmesinde engel oluşturan, okuldaki düzeni bozan, suç teşkil eden davranışlar ve saldırganlık olarak tanımlanmaktadır (Hoşgörür ve Orhan, 2017, s.860). Okullarda yaşanan şiddet olayları eğitim öğretimi etkilemekte ve öğrencilerin sosyal duygusal yönden olumsuz bir şekilde etkilenmelerine neden olmaktadır (Terzi, 2007). Baker (1998)'e göre okuldaki şiddet kavramı, okul içinde görülen istenmeyen davranışlar bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (akt. Pehlivan, 2008, s.8). Tarih boyunca insanlar çeşitli nedenlerle şiddet olaylarıyla karşılaşmaktadırlar. Şiddet olaylarından en fazla etkilenenlerin ise çocukların ve gençlerin olduğu görülmektedir. 2000'li yıllarda medyanın da konuya vurgu yapmasıyla okullarda yaşanan şiddet olayları çözümü üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Okullarda yaşanan şiddet olayları sadece Türkiye'ye özgü bir durum değildir. Genel olarak okulda görülen şiddet olayları, öğrenci-öğrenci ve öğrenci -öğretmen ya da yönetici-personel arasında meydana gelen tehdit veya fiziki saldırı olarak sınıflandırılmıştır (Kızmaz, 2006, s.48). Şiddetin birçok çeşidi mevcuttur. Şiddet türleri sadece fiziki zarar olarak sınırlandırılmamalıdır. Koç (2006) şiddeti; duygusal, ekonomik, fiziki, istismar ve ihmal şeklinde gruplandırmıştır. Meyer ve Farrell (1998) yaptığı araştırmada şiddetin dört tipi oluştuğunu ifade etmiştir: *durumsal, ilişkisel, yağmacı ve psikolojik* olarak gruplandırmıştır (akt. Dönmez, 2010, s.6). Şiddetin sebebinin tek bir olaya bağlamak mümkün değildir. Bir okulda öğrenim gören öğrencinin şiddet olaylarına karışmasının pek çok sebebi olmakla birlikte okulun büyüklüğü, fiziksel yapısı, okulun hangi yerleşim yerinde olduğu gibi faktörler öğrencilerin şiddet kavramını algılamalarında değişiklik gösterebilir. Ayrıca okullarda görülen şiddet durumları okulda verilen eğitimin kalitesini de dolaylı ve doğrudan etkilediği de düşünülmektedir. Okul ve şiddet arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar okul ortamının düzenlenmesi için “güvenli okul” kavramına vurgu yapmaktadır. Okul ortamında hızla artan şiddet olaylarının azaltılması gerektiği yoksa okulların güvenilir yerler olmaktan çıkabileceği ifade edilmiştir (MEB, 2015). Arslan

(2013) yaptığı araştırmada, okullarda yaşanan sözel şiddet ve kavganın ciddi derecede artış gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Şiddet ile ilgili araştırmaların genellikle zorbalıkla ilgili olduğu (Çıfci, 2010; Hoşgörür ve Orhan, 2017; Pişkin, 2002), okullarda görülen şiddet olayları ile ilgili çalışmaların yaşanan olumsuz olaylardan dolayı son yıllarda daha fazla çalışma yapıldığı görülmektedir (Aküzüm ve Oral, 2015; Çubukçu ve Dönmez, 2012; İnandı ve Yıldız, 2014; Parlador, 2009; Pehlivan, 2008) Özgür ve arkadaşları (2011), yaptığı çalışmada okullarda öğrencilerin en çok hangi şiddete maruz kaldığı sorulduğunda; öğrencilerin %78,9'u fiziksel şiddet, %45,6'sı psikolojik şiddet gördüğünü belirtmiştir. Özcebe ve diğerleri (2006) yılında yapmış olduğu çalışmada, öğrencilerin şiddet davranışlarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Öğrencilerden %16,1'i şiddete uğradığını, %8,8'i karşı tarafa şiddet uyguladığını, %20,6'sı ise, hem şiddet uyguladığını hem de şiddete uğradığını ifade etmiştir. Aynı araştırmanın sonucuna göre şiddetin en çok yaşandığı yerin ise okullar olduğu saptanmıştır.

Okulda meydana gelen ya da gelebilecek olan şiddet olaylarının analiz edilerek olası çözüm önerileri ortaya koymanın ihtiyaç haline geldiği ve eğitim öğretimde yaşanan şiddet olaylarının önlenmesine yönelik araştırmacıların, eğitimcilerin ve velilerin üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerektiği düşünülmektedir. Okulda yaşanan şiddet olaylarına yönelik okul yönetimi, öğretmenler ve veliler tarafından hem okul ortamında hem de okul ortamının dışında güvenli bir eğitim ortamının sağlanabilmesi için tedbir ve önlem almaları gerekmektedir. Bunun için eğitim paydaşlarının üzerine düşen görevleri yerine getirerek sorun oluşturabilecek veya şiddet ortaya çıkmasına neden olacak durumları tespit ederek gerekli güvenlik önlemlerini almalıdır. Okulda yaşanan ya da yaşanabilecek şiddetin nedenleri irdelenerek şiddeti önlemek için yapılabilecekler hakkında bilgi edinmek ve okul müdürleri, öğretmenler ve velilerin görüşlerine başvurarak konuya ilişkin toplumda farkındalık oluşturmak ve yeni çözüm önerileri geliştirmek hedeflenmektedir. Yapılan literatür taramasına bakıldığında eğitimde şiddet konusu ile ilgili pek çok araştırmalar yapılmış fakat okul yöneticisi, öğretmen ve velilerin şiddete yönelik görüşlerin birlikte ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Konu ile ilgili yapılacak araştırmalara da ışık tutacağı ön görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve velilerin okullarda yaşanan şiddet ile ilgili görüşleri alınarak okullarda yaşanan şiddet olayları, şiddet olaylarının nedenleri ve okullarda yaşanan şiddet olaylarını önleyebilecek çözüm önerileri ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Araştırmanın amacı kapsamında aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır:

1. Okullarda görülen şiddetin kaynağı nelerdir?
2. Okullarda görülen şiddet kimler arasında gerçekleşir?
3. Okullarda görülen şiddet olayları nelerdir?
4. Okullarda yaşanan şiddetin nedenleri nelerdir?
5. Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve velilerin şiddet olaylarını önlemek için çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile desteklenmiştir. Bu yöntem araştırmacıya esneklik sağlayarak, elde edilen veriler doğrultusunda araştırmanın sürecini tekrar gözden geçirmesini ve hem araştırmanın yöntemini hem de elde edilen verilerin analizi sırasında tümevarıma dayalı bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.45). Araştırmada olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni bireyin algısını, deneyimlerini ve bir duruma, olaya ya da nesneye yüklediği anlamı veya bakış açısını açığa çıkarmaya yöneliktir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.78-81). Araştırmada belirlenen bir problem durumu ayrıntılı bir şekilde incelenmesi için olgu bilim desenine başvurulmaktadır (Yin, 2003).

Araştırma Grubu

Araştırmada çalışma grubu basit(tesadüfi) örneklem yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Basit tesadüfi örneklem yöntemi araştırmacı için ekonomiklik ve pratiklik açısından fayda sağlar. Örneklem dağılımının dengeli ve çeşitliliği, çalışmanın sonucunda bilimsel olarak kullanılacak gerçek verilerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Çalışma grubu 2021-2022 yılı bahar döneminde, Karabük il merkezinde il merkezi ve il milli eğitim müdürlüğüne bağlı ilköğretim ikinci kademesinde görev yapan 10 okul yöneticisi, 10 öğretmen ve 10 veliden oluşmaktadır. Tablo-1 de görüşme yapılan yöneticilerin, öğretmenlerin ve velilerin demografik bilgileri sunulmuştur.

Tablo 1

Çalışmaya Katılanların Demografik Bilgileri

<i>Demografik Bilgiler</i>	<i>Gruplar</i>		<i>f</i>
Cinsiyet	Yönetici	Kadın	2
		Erkek	8
	Öğretmen	Kadın	6

Tablo 1 (devam)

		Erkek	4
	Veli	Kadın	9
		Erkek	1
Hizmet Yılı	Yönetici	1-5 yıl	2
		6-10 yıl	3
		11-20 yıl	5
		20 yıl ve sonrası	0
	Öğretmen	1-5 yıl	2
		6-10 yıl	4
		11-20 yıl	3
		20 yıl ve sonrası	1
Görev Durumu		Okul Müdürü	5
		Okul Müdür Yardımcısı	5
Eğitim Durumu	Yönetici	Lisans	8
		Yüksek Lisans	2
	Öğretmen	Lisans	9
		Yüksek Lisans	1
	Veli	İlkokul	5
		Lise	2
		Ön lisans	2
		Lisans	1
Çalışma Durumu	Veli	Çalışıyor	4
		Çalışmıyor	6

Tablo 1’de incelendiği üzere, çalışmaya katılanların cinsiyet dağılımında yöneticilerin 2’sinin kadın, 8’inin erkek olduğu; öğretmenlerin 6’sının kadın 4’ünün erkek olduğu; velilerin 8’unun kadın 1’inin erkek olduğu görülmektedir. Hizmet yılının dağılımına bakıldığında, yöneticilerden 2 kişinin 1-5 yıl arası, 3 kişinin 6-10 yıl arası, 5 kişinin 11-20 yıl arasında deneyim sahibi olduğu görülmektedir. Hizmet yılının dağılımına bakıldığında, öğretmenlerden 2 kişinin 1-5 yıl arası, 4 kişinin 6-10 yıl arası, 3 kişinin 11-20 yıl, 1 kişinin 21 yıl ve üzeri deneyim sahibi olduğu

görülmektedir. Yöneticilerin görev durumuna bakıldığında ise, 5 kişinin okul müdürü, 5 kişinin ise okul müdür yardımcısı olduğu bilinmektedir. Eğitim durumları ise, yöneticilerin 8 kişinin lisans düzeyinde, 2 kişinin yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin eğitim durumlarında 9 kişinin lisans düzeyinde olduğu 1 kişinin yüksek lisans düzeyinde olduğu bilinmektedir. Velilerin eğitim durumlarında ilkokul düzeyinde 5 kişi, lise düzeyinde 2 kişi ön lisans düzeyinde 2 kişi, lisans düzeyinde 1 kişi olduğu görülmektedir. Velilerin çalışma durumlarına bakıldığında, 4 kişinin çalışıyor olduğu, 6 kişinin ise çalışmadığı bilinmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada verileri toplamak için nitel araştırma yöntemleri kullanılarak görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada okullarda yaşanan şiddet olaylarına ilişkin yönetici, öğretmen ve veli görüşlerini belirlemek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu oluşturulurken öncelikle konu ile ilgili makale, tez ve yayımlanmış kitaplar taranmıştır. Alan yazın taramasından yola çıkılarak hazırlanan görüşme formu, eğitim yönetimi ve denetimi alanından beş uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzmanların önerileri dikkate alınarak revize edilen yarı yapılandırılmış görüşme formu bir veli, bir öğretmen ve bir okul müdürüne uygulanarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Bu ön uygulamaya katılan bireyler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Kullanılan bu yöntem ile görüşme formunun geçerliği sağlanmak istenmiştir. Büyüköztürk (2012)'ye göre bir ölçme aracının geçerliği uzman görüşüne başvurularak sağlanabileceği edilmektedir.

Araştırmanın güvenilirliğini hesaplamak için Miles ve Huberman'ın (1994, s.64) formülünden (Güvenirlilik = $\frac{[\text{Görüş birliği sayısı} / (\text{Toplam görüş birliği sayısı} + \text{Görüş ayrılığı})] \times 100}{}$) yararlanılmıştır. Uzman değerlendirmeleri ve kodlamalar arasındaki uyum %90 üstünde olduğunda güvenirliliğin sağlandığı belirtilmiştir. Bu araştırmanın güvenirlilik verileri de %92 olduğundan güvenirlilik sağlanmıştır.

Katılımcılar için düzenlenen bilgi toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, isimsiz kişisel bilgilerini belirlemeye yönelik 5 soru ikinci bölümde ortaya çıkan problemleri açıklamaya yönelik alt problemlerin çözümüne yönelik 5 açık uçlu soru yer almaktadır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak görüşme yöntemi benimsenmiştir. Veri toplama aracı olarak, formun nasıl doldurulacağına yönelik araştırmacı tarafından geliştirilen "yarı yapılandırılmış görüşme formu" kullanılmıştır. Sorularda katılımcının özel bilgilerini ve kendisini ön plana çıkaracak sorular bulunmamaktadır. Katılımcıya sorulan sorularda kendisini rahatsız edecek ve görüşmeye uygun olmayan sorulardan kaçınılmış olup daha çok rahatlıkla cevap vereceği sorular seçilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Çalışma grubundaki okul yöneticileri, öğretmenler ve velilere uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formunun başında, okul yöneticileri, öğretmenlerin ve velilerin cinsiyetleri, öğrenim durumları, yöneticilerin yönetici olarak çalışma süreleri, öğrenim düzeyleri, öğretmenlerin öğretmenlik alan dersleri, çalışma süreleri, gibi demografik sorulara yer verilmiştir. Sonra araştırmanın amacını oluşturan sorulara geçilmiştir. Görüşme formunda yönetici, öğretmen ve öğrenci velilerinin okullarda şiddet ile ilgili soruları alt problemler cevap verebilecek nitelikte hazırlanmış sorular katılımcılara sorulmuştur. Okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrenci velileri ile yapılan görüşmeler katılımcılar ile randevu oluşturularak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde, okullarda yaşanan şiddet ile ilgili bilgi verilmiş ve alt problemlere yönelik sorular yanıtlanmıştır. Görüşmelerde araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmış ve bu süreçte araştırma için yeterli sayıda kişi ile görüşme yapılmıştır. Yapılan bu nitel araştırma da güvenilirliği sağlamak önemli olduğundan, katılımcı öğretmenlere ve yöneticilere kişisel bilgilerin gizli tutulacağı ve hiçbir yerde paylaşılmayacağı özellikle belirtilmiştir. Böylelikle katılımcı öğretmenlerin ve yöneticilerin daha samimi ve gerçekleri yansıtacak şekilde katılım göstermeleri sağlanmıştır.

Veri Analizi ve Çözümlemesi

Okul yöneticilerinin görüşleri analiz edilirken problemler cümlesine yanıt bulmak amacıyla alt problemler işe koşulmuştur. Bu doğrultuda her bir okul yöneticisinin, öğretmenin ve öğrenci velisinin konuya ilişkin görüşleri analiz edilmiş, görüşme esnasında kaydedilen bulgular içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi uygulanırken dikkat edilmesi gereken önemli durumlardan birisi de temaların açık ve sade bir biçimde belirtilmesi olarak ifade edilmektedir (Arık, 1998, s.119-122). Veriler çözümlenirken içerik analizi olan betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır.

Betimsel analizi yapabilmek için önce tematik bir çerçeve oluşturularak bu çerçeve kapsamında veriler işlenir. Bulgular tanımlandıktan sonra yorumlama yapılarak verilerin çözümlenmesi yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmacı tarafından kaydedilen veriler, öncelikle metine dönüştürülmüştür. Çözümlemede ise elde edilen verileri açıklamak için ortaya çıkan konu ya da kavramlarla ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Verilerin çözümlenmesi ise okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrenci velilere görüşme numarası verilerek kodlama yapılmıştır.

Bu araştırmada veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formu Karabük il merkezinde bulunan on okul yöneticisi, on öğretmen ve on veliye uygulanmıştır. Bulgular kısmında görüşmenin içeriği tırnak içinde gösterilerek görüşün kime ait olduğu kodlamalarla belirtilmiştir. Uygulanan

yarı yapılandırılmış görüşme formlarının analizinde okul yöneticileri için “Y1, Y2, Y3...”, öğretmenler için “Ö1, Ö2, Ö3...” ve veliler için “V1, V2, V3...” gibi kodlamalara yer verilmiştir. Elde edilen verilerin sonuçlarına göre bulgular yorumlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin okullarda yaşanan şiddet olayları ve çözüm önerilerine ilişkin görüşler nitel veri analizi ile değerlendirilmiştir. Alt problemlere ayrılarak gösterilip ve yorumlanması yapılmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Okullarda görülen şiddetin kaynağına ilişkin katılımcı görüşleri Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2

Okullarda görülen şiddetin kaynağına ilişkin yönetici, öğretmen ve veli görüşleri dağılımı

Görüşler	Yönetici	Öğretmen	Veli	Toplam
Aile içi şiddet	4	6	5	15
TV programları	2	3	1	6
Sosyal medya ve teknoloji	5	7	3	15
Şiddet içerikli oyunlar	1	4	3	8
Arkadaş seçimi, olumsuz akran grubu	2	5	4	11

Tablo 2 incelendiğinde; 10 yöneticiden 4’ü, 10 öğretmenden 6’sı, 10 öğrenci velisinden 5’i okullarda görülen şiddetin kaynağı olarak aile içi şiddet olduğu görüşünü ifade etmişlerdir. 10 yöneticiden 2’si, 10 öğretmenden 3’ü, 10 öğretmenden 5’i okullarda görülen şiddetin kaynağı olarak TV programları olduğunu görüşünü ifade etmiştir. 10 yöneticiden 5’i, 10 öğretmenden 7’si, 10 öğrenci velisinden 3’ü okullarda görülen şiddetin kaynağı olarak sosyal medya ve teknoloji olduğu görüşünü ifade etmişlerdir. 10 yöneticiden 1’i, 10 öğretmenden 4’ü, 10 öğrenci velisinden 3’ü okullarda görülen şiddetin kaynağı olarak şiddet içerikli oyunlar olduğu görüşünü ifade etmişlerdir. 10 yöneticiden 2’si, 10 öğretmenden 5’i, 10 öğrenci velisinden 4’ü okullarda görülen şiddetin kaynağı olarak arkadaş seçimi ve olumsuz akran grubu olduğu görüşünü ifade etmişlerdir.

“Okullarda görülen şiddetin kaynağı nelerdir? Görüşlerinizi belirtiniz?” sorusuna ilişkin olarak bazı yönetici, öğretmen ve veli görüşleri şu şekildedir:

Y 1 “Aile içi şiddet, çocukların yetiştirilme şekli, şiddeti meşru kılan içerikteki her türlü medya yayını (TV dizisi, çizgi film, sosyal medya vs.), şiddet olaylarının cezasız kalması (Özellikle kadına yönelik şiddetin cezasız kalması), toplumsal olarak şiddetin ön kabulüne neden olan inanışlar (dayak cennetten çıkmadır, gibi), toplumsal olarak şiddetin hoş görülmesi. Bunlar ilk aklıma gelenler. Bu sosyal ortam ister istemez okul ortamına yansımaktadır.”

Y 5 “Genellikle şiddet öğrenciler arasında olmaktadır. Kimi zaman kendini öne çıkarma, toplulukta bende varım duygusu ile hareket etmelerinden kaynaklanmaktadır”

Ö 3 “Arkadaş ortamı, teknoloji kullanımı, olumsuz TV dizileri, olumsuz bilgisayar oyunları olumsuz alışkanlıklar madde kullanımı kişilik bozuklukları” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Ö 8 “Şiddet içerikli oyunlara ve programlara çocukların aşırı maruz kalması, Teknoloji, Aile ortamında çocuğun bunları görmesi”

V 2 “Ailesel faktörler ailede yetiştirme tarzı, bireysel farklılıklar, çevre sosyal medyanın olumsuz etkileri, Teknoloji kullanımı, TV programlarındaki şiddet”

V 10 “ Veli olarak okulla yeterli işbirliği içinde olmamak çocukların olumsuz davranışlar göstermesine neden olabilir.” şeklinde görüşünü ifade ederek okullarda yaşanan şiddetin kaynağını okul yöneticileri, öğretmenler ve veliler; daha çok aile içi şiddetin yaşanması, televizyon dizileri ve bilgisayar oyunları olduğunu belirtmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Okullarda görülen şiddetin kimler arasında gerçekleştiğine ilişkin katılımcı görüşleri Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3

Şiddetin kimler arasında gerçekleştiğine ilişkin katılımcı görüşleri

Görüşler	Yönetici	Öğretmen	Veli	Toplam
Öğrenci-öğrenci	8	9	5	22
Öğretmen-öğrenci	2	3	3	8
Yönetici-öğrenci	4	2	5	11
Veli-öğretmen	2	4	3	9

Tablo 3 (devam)

Veli-öğrenci	2	6	4	12
--------------	---	---	---	----

Tablo 3 incelendiği üzere, 10 yöneticiden 8'i, 10 öğretmenden 9'u, 10 öğrenci velisinden 5'i okullarda görülen şiddetin kimler arasında gerçekleştiğine ilişkin öğrenci-öğrenci arasında olduğu görüşünü ifade etmişlerdir. 10 yöneticiden 2'si, 10 öğretmenden 3'ü, 10 öğrenci velisinden 3'ü şiddetin kimler arasında gerçekleştiğine ilişkin öğretmen-öğrenci arasında olduğunu görüşünü ifade etmiştir. 10 yöneticiden 4'ü, 10 öğretmenden 2'si, 10 öğrenci velisinden 5'i şiddetin kimler arasında gerçekleştiğine ilişkin yönetici-öğrenci arasında olduğu görüşünü ifade etmişlerdir. 10 yöneticiden 2'si, 10 öğretmenden 4'ü, 10 öğrenci velisinden 3'ü şiddetin kimler arasında gerçekleştiğine ilişkin veli-öğretmen arasında olduğu görüşünü ifade etmişlerdir. 10 yöneticiden 2'si, 10 öğretmenden 6'sı, 10 öğrenci velisinden 4'ü şiddetin kimler arasında gerçekleştiğine ilişkin veli-öğrenci arasında olduğu görüşünü ifade etmişlerdir.

“Şiddet daha çok kimler arasında gerçekleşmektedir?” sorusuna ilişkin yönetici, öğretmen ve veli görüşlerinin bazıları şu şekildedir:

Y 6 “ Öğrenci- öğrenci , öğrencilerin yaşadığı süreçte bilişimi araçlarıyla çok hasır neşir olması , internette şiddet içerikli oyunlar oynamaları.”

Y 8 “Akran şiddeti en fazla görülen şiddet türlerindedir. Akran şiddeti neticesinde yönetici öğrenci şiddetine dönüşmektedir.”

Ö7 “Öğrenci-öğrenci ve veli öğretmen arasında gerçekleşmektedir.”

V 2 “Okullarda en yaygın şiddet olayları öğrenci ve öğrenci arasında olan şiddettir.”

V10 “Öğrenci-öğrenci ve veli-öğretmen arasında şiddet sıklıkla yaşanmaktadır.” şeklinde görüş bildirerek şiddetin daha çok öğrenci-öğrenci arasında olduğunu ifade etmişlerdir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Okullarda yaşanan en yaygın şiddet olaylarına yönelik katılımcı görüşleri Tablo 4’de özetlenmiştir.

Tablo 4*Okullarda yaşanan en yaygın şiddet olaylarına yönelik katılımcı görüşleri*

Görüşler	Yönetici	Öğretmen	Veli	Toplam
Sözel şiddet	8	9	9	26
Sözlü olarak sataşma	2	3	4	9
Özsaygı zedeleyici konuşma(aşağılama, alay etme, hakaret)	3	2	2	7
Küfür	2	2	1	5
Fiziksel şiddet	8	4	3	15
Duygusal şiddet	3	4	2	9
Karşı cinsi rahatsız etme	1	2	1	4

Tablo 4’de görüldüğü üzere, 10 yöneticiden 8’i, 10 öğretmenden 9’u, 10 öğrenci velisinden 9’u okullarda yaşanan en yaygın şiddet olaylarının sözel şiddet olduğu görüşünü ifade etmiştir. Sözel şiddetin boyutları olarak; 2 yönetici, 3 öğretmen ve 4 veli sözlü olarak sataşma görüşünü belirtmiştir. 3 yönetici, 2 öğretmen, 2 veli özsaygı zedeleyici konuşma olarak görüş belirtmiştir. 2 yönetici, 2 öğretmen ve 1 öğrenci velisi küfür şeklinde görüş belirtmiştir. 1 yönetici, 2 öğretmen ve 2 öğrenci velisi hakaret olarak görüş bildirmiştir. 10 yöneticiden 8’i, 10 öğretmenden 4’ü, 10 öğrenci velisinden 3’ü okullarda yaşanan en yaygın şiddet olaylarının fiziksel şiddet olduğunu ifade etmiştir. Fiziksel şiddetin boyutları olarak 4 yönetici, 1 öğretmen, 2 öğrenci velisi dayak olarak görüş belirtmiştir. 10 yöneticiden 3’ü, 10 öğretmenden 4’ü, 10 öğrenci velisinden 2’si okullarda yaşanan en yaygın şiddet olaylarının duygusal şiddet olduğu görüşünü ifade etmişlerdir. Duygusal şiddetin boyutları olarak; 1 yönetici, 2 öğretmen, 1 veli karşı cinsi rahatsız etme olarak görüş belirtmiştir.

“Okullarda yaşanan en yaygın şiddet olayları ile ilgili görüşlerinizi belirtiniz?” sorusuna ilişkin olarak bazı yönetici, öğretmen ve veli görüşleri şu şekildedir:

Y 1 “Öğrenciler arasında sıklıkla sözlü şiddet yaşanıyor. Özellikle ergenler arasındaki her türlü sorun restleşme ve şiddet ile çözülmeye çalışılıyor. Öğretmenlerin şiddet uyguladığına pek tanık olmadım.”

Y6“Okullarda yaşanan şiddet olayları öğrencilerin dışlanmasına öğrencilerin bu davranışı daha da arttırmasına neden olmaktadır. Akademik başarısının düşmesine ve toplumsal uyum noktasında problem yaşamasına neden olmaktadır.”

Ö3“Duygusal ve sözel şiddet uygulanmakta olup fiziksel şiddete dönüşmektedir. Öğretmenler daha çok öğrencilere sözel şiddet uygulamaktadır.”

Ö9“Karşı cinsi rahatsız etme ve duygusal şiddete maruz bırakma sıklıkla yaşanmaktadır. Özellikle kız çocuklarına daha fazla yapılmaktadır. Ya da engelli öğrencilere ya da zayıf ve çekingen davranış gösteren öğrencilere daha fazla yapılmaktadır.”

V 4“Gelişim dönemleri ergenlik dönemine denk geldiklerinden evde okulda dışarıda şiddet konusunda özellikle sözlü şiddet ve duygusal şiddet eğilimleri mevcuttur.

V 10 “Öğretmenlerin öğrencilere karşı aşağılayıcı konuşması ve çocukları sınıfta küçük düşürmesi gibi davranışlar ile karşılaşmaktayız” şeklinde görüş bildirmiştir. Okullarda yaşanan şiddet olayları okul yöneticileri, öğretmenler ve velilerin cevaplarına bakıldığında; genel olarak okullarda yaşanan şiddet olaylarının “fiziksel şiddet”, “sözel şiddet” ve “duygusal şiddet” şeklinde olduğu söylenebilir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Okullarda yaşanan en yaygın şiddet olaylarının nedenlerine ilişkin katılımcı görüşleri Tablo 5’te özetlenmiştir.

Tablo 5

Okullarda yaşanan en yaygın şiddet olaylarının nedenlerine yönelik görüşler

<i>Görüşler</i>	<i>Yönetici</i>	<i>Öğretme n</i>	<i>Veli</i>	<i>Toplam</i>
Ailesel nedenler	5	7	9	21
Aile içi şiddetin yaşanması	2	1	4	7
Eğitim seviyesi	1	2	1	4
Çocuk sayısının fazla olması	0	0	1	1
Ekonomik zorluklar, yoksulluk	1	1	2	4
Aile içinde denetim eksikliği	1	2	0	3

Tablo 5 (devam)

	Parçalanmış aile	0	1	1	2
Çevresel nedenler		2	2	4	8
	İnternet ve sosyal medyanın olumsuz etkisi	2	2	3	7
	Olumsuz ve şiddet meyilli arkadaş grubu	0	0	1	1
Bireysel nedenler		4	5	2	11
	Bastırılan duygular, çekingenlik ve içe kapanma	1	1	0	2
	Kız erkek ilişkilerinden kaynaklı	0	1	0	1
	Kendini doğru ifade edememe, öz benlik yetersizliği	1	0	0	1
	Akademik başarının düşük olması	0	3	0	3
	Arkadaş grubuna dâhil olma	1	1	0	2
	Kişilik bozukluğu ve davranış sorunları	1	1	0	2
Toplumsal nedenler		2	3	2	7
	Şiddetin yaygın olması	1	1	0	2
	Sosyal medya ve teknoloji, oyun bağımlılığı	2	1	1	4
	Geleneğin ve değerlerin yok sayılması	1	0	0	1
Okula ilişkin nedenler		6	5	1	12

Tablo 5 (devam)

Disiplin cezalarının caydırıcı nitelikte olmaması	1	1	0	2
Disiplin cezalarının uygulanmaması	1	1	0	2
Olumsuz okul ikliminin olması	1	0	0	1
Rehberlik etkinliklerinin yetersiz oluşu	1	1	1	3
Denetimlerin yetersiz oluşu	1	1	0	2

Tablo 5 görüldüğü üzere, okullarda yaşanan şiddetin nedenlerini 5 yönetici, 7 öğretmen ve 9 öğrenci velisi ailesel nedenler olarak ifade etmiştir. Ailesel nedenler olarak; 2 yönetici, 1 öğretmen ve 4 öğrenci velisi aile içi şiddetin yaşanması, 1 yönetici, 2 öğretmen ve 1 öğrenci velisi eğitim seviyesi, 1 öğrenci velisi çocuk sayısının fazla olması, 1 yönetici, 1 öğretmen ve 2 öğrenci velisi ekonomik zorluklar ve yoksulluk, 1 yönetici, 2 öğretmen aile içinde denetim eksikliği, 1 öğretmen ve 1 öğrenci velisi parçalanmış aile şeklinde görüş bildirmiştir.

2 yönetici, 2 öğretmen ve 4 öğrenci velisi okullarda yaşanan şiddetin nedenlerini çevresel nedenler olarak tanımlamıştır. Çevresel neden olarak; 2 yönetici, 2 öğretmen ve 3 öğrenci velisi internet ve sosyal medyanın olumsuz etkisi, 1 öğrenci velisi olumsuz ve şiddet meyilli arkadaş grubu şeklinde ifade etmiştir.

4 yönetici, 5 öğretmen ve 2 öğrenci velisi şiddetin nedenlerini bireysel nedenlerden kaynaklı olduğunu ifade etmiştir. Bireysel nedenler olarak; 1 yönetici ve 1 öğretmen bastırılan duygular, çekingenlik ve içe kapanma, 1 öğretmen kız erkek ilişkilerinden kaynaklı olduğunu, 1 yönetici kendini doğru ifade edememe, öz benlik yetersizliği olduğunu, 3 öğretmen akademik başarının düşük olması, 1 yönetici ve 1 öğretmen arkadaş grubuna dâhil olma, 1 yönetici ve 1 öğretmen kişilik bozukluğu ve davranış sorunları olarak görüş bildirmiştir.

2 yönetici, 3 öğretmen, 2 öğrenci velisi toplumsal nedenler olarak görüş bildirmişlerdir. Toplumsal nedenler olarak; 1 yönetici ve 1 öğretmen şiddetin yaygın olması olduğunu, 2 yönetici, 1 öğretmen ve 1 öğrenci velisi sosyal medya ve teknoloji, oyun bağımlılığı olduğunu, 1 yönetici geleneklerin ve değerlerin yok sayılması şeklinde görüş bildirmiştir.

6 yönetici, 5 öğretmen ve 1 öğrenci velisi şiddetin nedenlerini okula ilişkin nedenler olarak ifade etmiştir. Okula ilişkin nedenler olarak; 1 yönetici ve 1 öğretmen disiplin cezalarının caydırıcı nitelikte olmaması, 1 yönetici ve 1 öğretmen disiplin cezalarının uygulanmaması, 1 yönetici olumsuz okul ikliminin olması, 1 yönetici, 1 öğretmen ve 1 öğrenci velisi rehberlik etkinliklerinin yetersiz oluşu, 1 yönetici ve 1 öğretmen denetimlerin yetersiz oluşu, 1 öğretmen sosyal aktivitelerin yeterli seviyede olmaması, 1 yönetici sınıf yönetiminde eksiklikler olduğu görüşünü belirtmiştir.

“Okullarda yaşanan en yaygın şiddet olaylarının nedenlerine ilişkin görüşlerinizi belirtiniz?” sorusuna ilişkin olarak yönetici, öğretmen ve veli görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Y5 “Şiddetin başlangıcı davranıştır. Çocuk da olumsuz davranışı aileden öğrenmektedir. Ergenlik döneminde ise arkadaşlarını örnek almaktadır. Şiddetin kaynağı aile ve olumsuz arkadaş çevresidir. Okulda öğretmene karşı yapılan sözel şiddet ise aileden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Zaman zaman öğretmenlerinde şiddet uyguladığı gözlenmektedir. Burada öğretmenin sınıf yönetimi eksikliklerinden ve yetersizliklerinden dolayı şiddete başvurduğu görülmektedir.”

Y10 “Disiplin cezalarını tam olarak uygulamama veya öğrenciler için yeterli derecede caydırıcı olmadığından dolayı, denetimlerin yeterli sayıda olmaması, sınıf rehber öğretmenlerinin öğrencilerle tam olarak ilgilenmemesi, rehberlik faaliyetlerinin yetersiz oluşu.”

Ö 6 “İzlenen programlar (dizi, sinema, çizgi film) ,ailede şiddet görülmesi vs. Beraberinde ben de problemimi şiddet uygulayarak çözebilirim düşüncesini oluşturuyor. Bu durum da çocukta sözlü ya da fiziksel şiddet olarak ortaya çıkıyor.”

Ö 8 “Disiplin kurallarının uygulanmaması, öğretmen veli ilgisizliği, davranış problemleri, disiplin cezalarının uygulanmadan konuşarak çözmeye çalışılması.”

V 6 “Aile içinde yaşanan şiddetin okul ortamına taşınması, boşanmış ailelerde çocuğun kendini suçlu hissetmesi ve şiddete başvurması, çocuğun çekingen ve içe kapanık olmasını fırsat bilip başkalarının çocuk üzerinde baskı kurması.”

V 7 “Telefon, tablet ve bilgisayar bağımlılığı, televizyonda gördüğünü yapmak istemesi ya da telefonda oynadığı oyundan etkilenmesi.” şeklinde görüş bildirerek şiddeti tek bir nedene bağlayarak açıklanamayacağını belirtmiştir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Okullarda yaşanan şiddet olaylarına yönelik çözüm önerilerine ilişkin katılımcı görüşleri Tablo 6’da özetlenmiştir.

Tablo 6

Okullarda yaşanan şiddet olaylarına ilişkin çözüm önerileri ile ilgili katılımcı görüşleri

<i>Görüşler</i>	<i>Yönetici</i>	<i>Öğretmen</i>	<i>Veli</i>	<i>Toplam</i>
Okula Yönelik Çözüm Önerileri	8	7	4	19
Denetimlerin yeterli sayıda olmaması	1	1	0	2
Okul yönetiminin güçlendirilmesi	1	1	1	3
Okul rehberlik faaliyetlerinin daha etkin ve görünür olması	1	1	1	3
Yönetici ve öğretmenlerin doğru model olması	1	1	1	3
Okul güvenliğinin yeterli seviyede olmaması	1	2	0	3
Okulun sosyal ve fiziki olanaklarının iyileştirilmesi	2	0	1	3
Disiplin cezalarının caydırıcı olması	1	1	0	2
Eğitime yönelik çözüm önerileri	5	7	2	14
Değerler eğitiminin etkin olması	1	2	1	4
Öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilmesi	2	1	0	3
Aile eğitimleri verilmeli	1	2	1	3
Öğrencilerin öz kontrol becerisi ve duygularını kontrol edebilme becerisinin verilmesi	1	2	0	3

Tablo 6 (devam)

Öğrenci ye yönelik çözüm önerileri	7	8	3	18
Yetenek ve ilgilerine göre çeşitli alanlara yönlendirilmesi	1	1	0	2
Şiddete yönelik çevresel şartların düzeltilmesi	1	1	1	3
Sosyal medya ve teknoloji kullanımının doğru ve sınırlı olması	1	1	0	2
Rehberlik servisinden yardım alması	1	3	1	5
Öğrenciye yönelik empatik iletişimin artırılması	3	1	0	4
Olumlu davranışların pekiştirilmesi	0	1	1	2

Tablo 6’da görüldüğü üzere, yönetici, öğretmen velilerin okullarda şiddetin önlenmesine yönelik çözüm önerilerine bakıldığında, 8 yönetici, 7 öğretmen ve 4 öğrenci velisi okula yönelik çözüm önerileri sunmuştur. 1 yönetici ve 1 öğretmen denetimlerin yeterli sayıda olmaması, 1 yönetici, 1 öğretmen ve 1 öğrenci velisi okul yönetiminin güçlendirilmesi, 1 yönetici 1 öğretmen ve 1 öğrenci velisi okul rehberlik faaliyetlerin daha etkin ve görünür olması, 1 yönetici, 1 öğretmen ve 1 öğrenci velisi yönetici ve öğretmenlerin doğru model olması, 1 yönetici, 2 öğretmen okul güvenliğinin yeterli seviyede olmaması, 2 yönetici ve 1 öğrenci velisi okulun sosyal ve fiziki olanaklarının iyileştirilmesi, 1 yönetici, 1 öğretmen disiplin cezaların caydırıcı olması şeklinde görüş bildirmiştir. 5 yönetici, 7 öğretmen ve 2 öğrenci velisi eğitime yönelik çözüm önerileri belirtmiştir. 1 yönetici, 2 öğretmen ve 1 öğrenci velisi değerler eğitiminin etkin olması, 2 yönetici, 1 öğretmen öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilmesi, 1 yönetici, 2 öğretmen ve 1 öğrenci velisi aile eğitimleri verilmeli, 1 yönetici, 2 öğretmen öğrencilerin öz kontrol becerisi ve duygularını kontrol edebilme becerisinin verilmesi gerektiği şeklinde görüş ifade etmiştir. 7 yönetici, 8 öğretmen ve 3 öğrenci velisi okula yönelik çözüm önerileri belirtmiştir. 1 yönetici ve 1

öğretmen öğrencilerin, yetenek ve ilgilerine göre çeşitli alanlara yönlendirilmesi, 1 öğrenci, 1 öğretmen ve 1 öğrenci velisi şiddete yönelik çevresel şartların düzeltilmesi, 1 yönetici ve 1 öğretmen sosyal medya ve teknoloji kullanımının doğru ve sınırlı olması, 1 yönetici, 3 öğretmen ve 1 öğrenci velisi rehberlik servisinden yardım alması, 3 yönetici ve 1 öğretmen öğrenciye yönelik empatik iletişimin artırılması, 1 öğretmen ve 1 öğrenci velisi olumlu davranışların pekiştirilmesi şeklinde görüş belirtmiştir.

“Okullarda yaşanan şiddet olaylarını önleyebilmek için hangi önlemler alınmalı?” sorusuna ilişkin olarak yönetici, öğretmen ve veli görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Y2 “Değerler eğitimi yüzeysel değil uygulamalı ve kapsayıcı şekilde verilmeli. Öğrenciler ilgilerine ve becerilerine göre çeşitli alanlara yönlendirilmeli, öğretmenlerin öğrenciye karşı duygudaşlık becerilerini arttırması.”

Y10 “Yöneticiler, öğretmenlerdeki ve öğrencilerdeki olumsuz davranışları takip etmeli. Bu konuda gerekli uyarıları yapmalı. Olumsuz yaklaşım sergileyen öğretmenler için bakanlık tarafından yeni düzenlemeler ve yaptırımlar getirilmelidir. Öğretmenlerin ve yöneticilerin her yıl öfke kontrolü, değerlerimiz ve şiddet konusunda bilgilendirilmelerin tazelenmesi konusunda eğitimler verilmeli. Öğrencilere sınıf bazında biz ve birlik olma bilincini kazandırıcı etkinlikler düzenlenmeli. Şiddete meyilli olan öğrenciler tespit edilerek sosyal faaliyetlere yönlendirilmeli. Risk grubundaki aileleriyle görüşülmeli. Teknoloji konusunda öğretmenler; öğrenci ve aileye doğru kullanımı konusunda gerekli bilgilendirmeyi yapmalıdır. Okul şiddet eylem planının işlevselliği arttırılmalı sınıf ve okul olarak etkinlikler düzenlenmelidir.”

Ö 1 “Sene içerisinde okullarda yapılan şiddet eylem planı doğrultusunda önlemler alınmalı. Etkinlikler öğrenci, öğretmen ve velileri kapsayacak şekilde şiddet konusunda bilgi verilmeli, gerekli hallerde ceza verilmeli”

Ö8 “Aile bireyleri belli aralıklarla konu hakkında eğitime tabi tutulmalı öğrencilerin sosyal medyanın olumsuz durumlarından korunmalı. Aileler bilinçlendirilmeli, okul kuralları daha caydırıcı olmalı.

V9 “Teknoloji kullanımında kısıtlama ve sınır konulması, öğretmenlerin öğrencilerle yakından ilgilenmesi ve aile eğitimlerinin verilmesi gerektiğini düşünüyorum. “

V10 “Okul yönetimi güçlendirilerek, gerekirse öğrencilere disiplin cezaları verilmelidir.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Araştırmada, okullarda yaşanan şiddeti önlemeye yönelik çözüm önerileri incelendiğinde, okulla ilgili çözüm önerilerine daha çok yer

verilmesi gerektiği, okullarda ailelere yönelik düzenli aile eğitimi çalışmalarının yapılması, yöneticilerin ve öğretmenlerin ise, şiddet konusu ile ilgili sürecin içinde olması gerektiği ve bu konuda yeterli düzeyde bilinçlendirilmeleri, öğretmenlere hizmet içi eğitimlerin verilmesi, süreç içinde yer alan tüm bireylere değerler eğitimiye yönelik eğitim verilmesi, öğrencilere kendini ve davranışlarını kontrol edebilme becerisi kazandıracak çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Okullarda yaşanan şiddetin kaynağı, şiddet olayları, şiddetin nedenleri ve şiddet olaylarına yönelik geliştirilebilecek çözüm önerileri için bu çalışmanın bulgularına dayalı olarak elde edilen sonuçlar alt problemlere göre sunulmuştur.

Araştırma bulgularına bakıldığında; okullarda yaşanan şiddetin kaynağını yönetici, öğretmen ve veliler, daha çok aile içi şiddetin yaşanması, televizyon dizileri ve bilgisayar oyunları ile ilişkili olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Nitekim İldeniz (2015) İstanbul Esenyurt ilçesinde farklı liselerde öğrenim gören öğrenciler ile yaptığı çalışmada, şiddet davranışının aile, öğretmen, idare kadrosu, çevre ve arkadaş grubu, televizyon ve medyanın etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Parlador (2009), ortaöğretimde bulunan okullarda şiddetin kaynağı ile ilgili öğretmen, yönetici ve öğrenci görüşlerini belirlemek amaçlı yaptığı çalışmada, öğretmenlerin “teknoloji kaynaklı risk faktörleri” boyutunun şiddetin oluşmasında çok etkili olduğu görüşü ortaya çıkmıştır.

Şiddetin en büyük etkeni olarak öğrenciler, aile yaşamı ile ilgili maddeyi işaretlerken; yöneticiler, şiddet oluşumunda en etkili faktörün aile kaynaklı olduğunu, şiddet oluşumunda ise en etkili faktörün toplumdaki ekonomik sorunlar olduğunu, öğrenciler ise şiddetin oluşumunda en etkili faktörün kötü arkadaş çevresi ile ilgili olduğunu düşünmektedir (Parlador, 2009). Bu bulguların, yaptığımız araştırma bulguları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Okullarda yaşanan şiddetin daha çok kimler arasında gerçekleştiği sorusuna, okul yöneticilerinin daha çok öğrenci-öğrenci arasında gerçekleştiği şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin öğrenci-öğrenci ve veli-öğrenci arasında gerçekleştiği, velilerin ise öğrenci-öğrenci, yönetici-öğrenci, veli-öğrenci ve öğretmen-öğrenci arasında gerçekleştiği, tüm katılımcıların da cevaplarına göre en çok öğrenci-öğrenci arasında şiddetin yaşandığı şeklinde görüş bildirmişlerdir. Nitekim Atmaca ve Öntaş’ın 2014 yılında yapmış olduğu çalışmasında, okullarda öğretmenler ve okul yöneticilerine yönelik veliler tarafından fiziksel, psikolojik ve ekonomik yönden şiddet uyguladıkları sonucuna varılmıştır. Eğitim kurumlarının çevresi ile ilgili konuları ve güvenli bir okul iklimine sahip olmaları öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin performansları ve mesleki gelişimleri

açısından önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Töremen, Çankaya ve Avanoğlu, 2008). Yönetici ve öğretmenlere göre, okullarda görülen en yaygın şiddet olaylarının öğrenciden öğrenciye yönelik %57,74 oranında şiddet olayları olduğu, öğretmenden öğrenciye yönelik şiddet olaylarının %27,20 oranında olduğu, yöneticiden öğrenciye yönelik şiddet olaylarının %6,69 oranında yaşandığı bulguları ortaya çıkmıştır (Aküzüm ve Oral, 2015).

Okullarda yaşanan şiddet olaylarının daha çok sözel şiddet olarak gerçekleştiği ancak genel olarak okullarda yaşanan şiddet olaylarının tek bir tür ile açıklanamayacağı fiziksel şiddet, sözel şiddet ve duygusal şiddet yaşandığı ifade edilmiştir. Genel olarak okullarda yaşanan şiddet olaylarının tek bir tür ile açıklanamayacağı fiziksel şiddet, sözel şiddet ve duygusal şiddet yaşandığı söylenebilir. Nitekim Yavuzer, Gündoğdu ve Dikici (2009) yaptığı çalışmada, 3397 öğretmen ile yapmış oldukları araştırmanın bulgularına göre, öğretmenler şiddeti; “ sözel veya fiziksel zarar verme davranışı” olarak tanımlamıştır. Ayrıca, şiddet nedenlerinden birinin de aile sebeplerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Pişkin (2002), şiddet davranışının teneffüste ve sınıfta uygulandığını, öğrencilerin, %44’ünün sözel şiddet , %30’unun fiziksel şiddet , %9’unun cinsel şiddet ve %1’inin de duygusal şiddete maruz kaldığı saptanmıştır. Kartal ve Bilgin (2009), öğrencilerin en yüksek oranda sözel şiddete uğradığını, öğretmenlerin, fiziksel şiddete uğradığını, Öğrencilerin ise, şiddetin nerede yaşandığına ilişkin sorusuna yönelik en yüksek bahçede; öğretmenlerin ise bahçe ve koridorda yapıldığı görüşü ortaya çıkmıştır. (MEB, 2008), okullarda yaşanan şiddet olayları ile ilgili yapılan çalışmada; %52,2’sinin sözel şiddet, %21,9’unun fiziksel şiddet, %23,7’sinin duygusal şiddet yaşandığı sonucuna varmıştır.

Şiddetin nedenleri arasında en çok ailesel nedenlerden kaynaklı olduğu, okullarda yaşanan şiddeti önlemek için çözüm önerileri olarak ise, okullarla ilgili çözüm önerilerine daha çok yer verilmesi gerektiği, ailelere yönelik düzenli aile eğitimi çalışmalarının yapılması, yöneticilerin ve öğretmenlerin ise, şiddet konusuna ilişkin sürece dâhil olması gerektiği düşünülmektedir. Okullarda görülen şiddet olaylarının tek bir nedene bağlanarak açıklanamayacağı bilinmektedir. Bu konu ile ilgili ortaya çıkan görüşler incelendiğinde, şiddete neden olan ailesel nedenler, sosyal medya ve teknoloji kullanımı, çevresel nedenler, bireysel nedenler, toplumsal nedenler ve okula ilişkin nedenlerden daha çok ön plana çıktığı görülmektedir. Bu çalışmada Şiddetin nedenleri arasında en çok da ailesel nedenlerden kaynaklı olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır. Ancak ailesel, toplumsal, çevresel, bireysel, okula ilişkin nedenler de şiddet olaylarının ortaya çıkmasında birbirleri ile ilişkili ve birbirlerinden etkilenen bir bütünlük içinde oldukları ifade edilebilir. Nitekim Çubukçu ve Dönmez (2012) yapmış olduğu çalışmada, okullarda görülen şiddet olaylarının nedenlerini en çok aileden kaynaklı olduğu ve aile içinde yaşanan şiddet,

ailenin eğitimsiz oluşu, boşanmış aile, sevgi yoksunluğu, ilgisizlik, sosyo ekonomik düzeye bağlı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Helvacı (2008) yapmış olduğu araştırmada, öğrenci görüşleri doğrultusunda şiddetin nedenlerini belirlemek ortaöğretimde uygulanan araştırmada, öğrencilere şiddetin en önemli nedenleri sorulduğunda aile içi ilgisizlik ve ailelerin eğitimsizliği görüşü ortaya atılmıştır. Öğrencilerin şiddet odaklı olmalarında bakılması gereken önemli sebeplerden biri de, içinde buldukları aile yapısıdır. Bu çerçevede okullarda görülen şiddet davranışlarının en önemli nedeni olarak, öğrencilerin çocukluk döneminde yaşadığı aile içinde bulunan sosyalleşme ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Kızmaz, 2006, s.53).

Okullarda yaşanan şiddeti önlemeye yönelik çözüm önerileri incelendiğinde, okulla ilgili çözüm önerilerine daha çok yer verilmesi gerektiği, okullarda ailelere yönelik düzenli aile eğitimi çalışmalarının yapılması, yöneticilerin ve öğretmenlerin ise, şiddet konusu ile ilgili sürecin içinde olması gerektiği ve bu konuda yeterli düzeyde bilinçlendirilmeleri, öğretmenlere hizmet içi eğitimlerin verilmesi, süreç içinde yer alan tüm bireylere değerler eğitimine yönelik eğitim verilmesi, öğrencilere kendini ve davranışlarını kontrol edebilme becerisi kazandıracak çalışmalar yapılması gerekmektedir. Öğrencilere yönelik çözüm önerileri olarak, öğrencilerin yetenek ve ilgilerine göre çeşitli alanlara yönlendirilmesi, sosyal medya ve teknoloji kullanımının doğru ve sınırlı olması, rehberlik servisinden yardım alması, öğrenciye yönelik empatik iletişimin artırılması, olumlu davranışların pekiştirilmesinin, şiddeti önlemede yeterli olacağı düşünülmektedir. Alan yazına bakıldığında okullarda yaşanan şiddeti önlemeye yönelik çözüm önerileri olarak (Uzbaş, 2009) ailelere yönelik aile eğitimi çalışmalarının yapılmasını tavsiye etmiştir. İnandı ve Yıldız (2014) yaptığı araştırmada, okul müdürlerinin ve öğretmenlerin içinde bulunduğu bir ekibin kurulması görüşü ortaya çıkmıştır. Çubukçu ve Dönmez (2012) ise, okullarda şiddetten kaçınmak için öğrencileri şiddet türleri hakkında bilgilendirmeli, okulların, sosyal-sportif ve kültürel etkinliklere yer vermesi, belirli gün ve sosyal kulüp etkinliklere daha çok yer verilmesi, öğrencilerin aktivitelere katılım sağlaması olarak ifade edilmiştir. Araştırma bulguları alan yazında yapılan araştırmalar ile paralellik göstermektedir. Çözüme yönelik önerilere bakıldığında ise, okul yöneticileri, öğretmenler ve veliler okula yönelik çözüm önerilerine vurgu yaparak, eğitime yönelik çözüm önerileri ve öğrenciye yönelik çözüm önerilerinin birlikte ele alınarak ve çözüm önerileri bu değişkenler temel alınarak geliştirilirse başarıya ulaşılabileceği söylenebilir. Öğrencilerin okul ortamında şiddet olayları ile karşılaşmaları onların günlük yaşantılarını ve okul hayatını olumsuz yönde etkilemektedir.

Sonuç olarak okullarda şiddet pek çok yönüyle dikkat çeken önemli bir toplumsal olgudur. Bu kavramın eğitim ortamında giderek artış göstermesi ailede artan şiddet olayları, sosyal medyada, toplumda görülen

şiddet olayları ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Bu sebeple okullardaki şiddet olaylarının önüne geçebilmek için okul ortamını doğrudan ve dolaylı bir şekilde etkileyen ortamların denetlenmesi ve yaşanan şiddet olaylarının azaltılması ve ya önüne geçilmesi sonucunu doğurmaktadır. Araştırmada, okullardaki şiddeti önlemek için öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin ortak kararıyla yeni bir müdahale biçimi geliştirilmesi gerektiği, öğretmenlere yönelik istenmeyen öğrenci davranışlarının nasıl önlenebileceğine ilişkin donanım kazandırılması gerektiği ve tüm okul üyeleri ve ailelere şiddeti önleme ile ilgili eğitim verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Okullarda yaşanan şiddeti sorun çözme, etkili iletişim, öfke kontrolü gibi bilgi ve becerilere yönelik rehberlik etkinliklerine yönelmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Öğrencilere yönelik çözüm önerileri olarak, öğrencilerin yetenek ve ilgilerine göre çeşitli alanlara yönlendirilmesi, sosyal medya ve teknoloji kullanımının doğru ve sınırlı olması, rehberlik servisinden yardım alması, öğrenciye yönelik empatik iletişimin artırılması, olumlu davranışların pekiştirilmesinin, şiddeti önlemede yeterli olacağı düşünülmektedir.

Araştırma bulgularına göre öneriler şu şekildedir.

Eğitimcilere yönelik öneriler:

- Şiddet ile baş edebilmek için öğretmenlere hangi sınıf yönetimi becerilerinin kazandırılması gerektiği, hangi etkinlikleri uygulaması gerektiği ve nasıl rehberlik etmesi gerektiği tespit edilmeli ve ilgili alanda eğitici plan ve programlar kapsamında hizmet içi eğitimler verilmeli.
- Rehber öğretmen, araştırmacı, akademisyen ya da psikolog gibi uzman kişilerden okullarda konu ile ilgili öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilere düzenli olarak seminerler düzenlenmeli.
- Okul yöneticilerinin okullarda yaşanan şiddeti önlemek ve okul iklimini daha düzenli hale getirmek için gerekli önlemler almalıdır. Bununla ilgili farklı birimlerden (Emniyet Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü, Sağlık Müdürlüğü) yardım almalıdır.
- Fiziki ceza içeren uygulamalardan okul disiplini olarak kaçınılmalıdır.

Araştırmacılara yönelik öneriler:

- Şiddet ile ilgili aile, öğrenci ve öğretmenlere yönelik gözleme dayalı araştırmalar yapılabilir.
- Araştırma nitel bir çalışma olduğu için nicel araştırma yöntemi de eklenerek karma yöntem ile kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

- Örnekleme grubu daha geniş tutularak yönetici, öğretmen ve veli görüşleri dışında öğrenci görüşlerine de yer verilerek yeni araştırmalar yapılabilir.
- Araştırma ortaokul düzeyinde görev yapan yönetici, öğretmen ve velilerine yönelik yapıldığından, farklı öğrenim düzeylerinde görev yapan yönetici, öğretmen ve velileri katılımcı olarak alınabilir.

Ebeveynlere yönelik öneriler:

- Okul ile aile işbirliği sağlanmalı ve koordineli bir şekilde hareket edilmelidir
- Şiddet içerikli TV programları ya da dijital oyunları oynamaları aileler tarafından koruyucu güvenlik önlemleri alarak engellenmelidir.
- Arkadaş seçimi konusunda veliler bilgilendirilmelidir.
- Aile içinde yaşanabilecek tartışmaların çocuğa yansıtılmaması sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Aküzüm, C. ve Oral, B. (2015). Yönetici ve öğretmen görüşleri açısından okullarda görülen en yaygın şiddet olayları, nedenleri ve çözüm önerileri, *Ekev Akademi Dergisi*, 19(61), s.1-30.
- Arık, A. (1998). *Psikolojide bilimsel yöntem* (2.Baskı). Çantay Kitabevi.
- Arslan, Y. (2013). Okullarda yaşanan şiddet olaylarının düzey ve dinamiklerini anlamak: Batman merkez örneği [Elektronik Sürüm]. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(5), 1-17.
- Atmaca, T. ve Öntaş, T. (2014). Velilerin öğretmenlere uyguladığı şiddete yönelik nitel bir araştırma, *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 2(1), s. 47-62.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F., (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (14. Baskı). Pegem Akademi Yayınevi.
- Çıfci, S. (2010). *Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat].
- Çubukçu, Z. ve Dönmez, A. (2012). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okuldaki şiddet üzerine görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40), s. 89-108.
- Dönmez, A. (2010). *İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet olgusuna yönelik görüşleri ve şiddetle baş etme yöntemleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir].
- Güneri Yöyen, E. (2017). Şiddet türleri ve kişilik özellikleri. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 1(1), s. 35-50. DOI: [10.31461/ybpd.316724](https://doi.org/10.31461/ybpd.316724)
- Helvacı, M.A. (2008). Okullarda şiddet ve nedenleri, 17. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, Sakarya, 1- 3 Eylül.
- Hoşgörür, V. ve Orhan, A. (2017). Okulda zorbalık ve şiddetin nedenleri ve önlenmesinin yönetimi (Muğla merkez ilçe örneği), *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), s. 859-880.

- İldeniz, B. (2015). *Okullarda Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul].
- İnandı, Y. ve Yıldız, S. (2014). Lise okul yöneticilerinin okullarda şiddeti önleme yeterlikleri: Mersin ili örneği, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), s. 137-147.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2009). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve öğrenim gören öğrencilerin zorbalığa yönelik görüşleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 539-562
- Kızmaz, Z. (2006). Okullardaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım, *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), s. 47-70.
- Koç, M. (2006). Şiddetin ortaya çıkardığı psikolojik travmayla baş etmede sporun işlevselliği, *1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 28-31 Mart, İstanbul.
- Krug, Etienne G., Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi ve Rafael Lozano (Eds.) (2002). *World report on violence and health*. Ceneva, World Health Organization.
- MEB, Eğitim araştırma ve geliştirme dairesi başkanlığı, (2008). *Öğrencilerin şiddet algısı*. Ankara. Erişim Adresi: http://www.meb.gov.tr/earged/earged/siddet_algisi.pdf. Erişim Tarihi: 28.03.2022
- MEB. (2012). Eğitim ortamlarında şiddetin önlenmesi ve azaltılması” Strateji ve eylem planı (2012–2013) Erişim Adresi: https://siddetinonlenmesi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/17120747_1.1.12_strateji_raporu.pdf Erişim Tarihi 24.08.2022
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2015). Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi teknik destek projesi: Revize erken uyarı uygulamaları. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Proje Ofisi. Erişim Adresi: https://siddetinonlenmesi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/17121034_1.2.4_erken_uyari_uygulamaları_programi.pdf Erişim Tarihi: 25.08.2022
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications.
- Mutlu, E. (1997). Televizyon, çocuklar ve şiddet, *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi*, (4), s. 41-77.
- Özcebe, H., Üner, S. ve Çetlik, H. (2006). Adolesanlarda şiddet davranışları, *1. şiddet ve okul: okul ve çevresinde çocuğa yönelik şiddet ve alınabilecek tedbirler sempozyumu*, Ankara.

- Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Arabacı, L.B. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), s. 53-60.
- Parladır, S. (2009). *Okullarda şiddetin kaynaklarına ilişkin öğretmen, yönetici ve öğretmen görüşleri*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Akdeniz, Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya].
- Pehlivan, M. (2008). *İstanbul ili Kadıköy ilçesi liselerindeki okul içi şiddet algısı ve şiddete karşı alınan önlemler*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü, İstanbul].
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı tanımı türleri ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), s. 531-568. Thousand Oaks, CA. Sage.
- Terzi Ş. (2007). Okullarda yaşanan şiddeti önleyici bir yaklaşım: kendini toplama gücü. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(12), 73-82.
- Töremen, F., Çankaya, İ. ve Avanoğlu, Y. (2008). Okul anneliği: okul güvenliğine yönelik bir model önerisi. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10), s.56-69.
- Uzbaş, A. (2009). Okul psikolojik danışmanlarının okulda saldırganlık ve şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), s. 90-110.
- Yavuzer, Y., Gündoğdu, R. ve Dikici, A. (2009). Teachers' perceptions about school Violence in one Turkish city. *Journal of School Violence*, 8 (1): 29-41. DOI: [10.1080/15388220802067797](https://doi.org/10.1080/15388220802067797)
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, 9. Genişletilmiş baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R.K. (2003). *Case study research. design*. Sage, London.